

BIURO REDAKCJI:

Krakowskie-Przedmieście
Nr. 415.

Pismo Urzędowe, Polityczne i Naukowe.

PRENUMERATA:

w Biurze Redakcji
Nr. 415.Oraz na wszystkich Stacjach Poczty w Cesarstwie
i Królestwie.Artykuły nadsyłane do zamieszczenia w Dzienniku, nie
zwracają się.

Prenumerata w Warszawie:

Rocznie Rs. 8.—Półrocznie Rs. 4.—Kwartalnie Rs. 2.
Miesięcznie kop. 67.—Nr. pojedynczy kop. 5.

Poniedziałek, 24 Marca 1862.

Prenumerata na Prowincyi:

Rocznie Rs. 9 k. 20.—Półrocznie 4 k. 60.—Kwartalnie 2 k. 30.
Za przysyłkę w kopertach Kwartalnie Rs. 1.

SPIS RZECZY.

CZĘŚĆ URZĘDOWA. — Wiadomości urzędowe
z Królestwa.CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA. — Wiadomości Za-
graniczne.

Wiadomości rozmaite.

Statystyka. Królestwo Polskie.

Bibliografia Francuska za miesiąc Luty 1862.

Teatr.

Kursa papierów publicznych i pieniędzy.

Kolej żelazna.

Obwieszczenia.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

Podług przepisów, dotychczas w kraju tutejszym obowiązujących, przy wyborze przez Magistratę miast, za porozumieniem się z obywatelami miejscowymi, Kawników honorowych, obowiązek których polega na uczestniczeniu w nadaniach nad przedmiotami, dobra miasta, zabezpieczenia funduszy i rozkładu ciężarów publicznych, dotyczących Starozakonni, posiadaczy własności nieruchomości, na Ławników powołani być nie mogli.

Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych mając na względzie, że Ukaz Najwyższy z d. 24 Maja (5 Czerwca) r. z., nowe instytucje w kraju zaprowadzając, zmienił przy wyborach system wyłączeń z powodu wyznania; że na tej zasadzie Starozakonni, głosem zaufania współobywateli, na członków rad miejskich i powiatowych wybrani zostali, wystąpiła do Rady Administracyjnej Królestwa z prośbą, aby mieszkający wyznania mojżeszowego mogli być również powoływani na Ławników honorowych po miastach.

W skutek tego Rada Administracyjna na posiedzeniu swem d. 20 Lutego (4 Marca) r. b., wyraziła: że w każdym z miast, gdzie rady miejskie nie są ustanowione, w razie zachodzących potrzeb, wybierania być może jeden Kawnik honorowy, z pomiędzy mieszkających wyznania mojżeszowego.

Dnia 9 (21) Marca r. b. Dyrektor Główny Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, otworzył posiedzenia komitetu do ksiąg elementarnych. Zadaniem komitetu jest: 1) zbadać, jakie literatura polska posiada dzieła dla użytku uczęszczać się młodzieży, 2) wskazać ich zalety i wady, 3) obmyślić środki zastąpienia wyższych z ucznia, albo uznanych za nieodpowiednie swemu przeznaczeniu, 4) ustalić zasady ciągłego zasilania tej gałęzi literatury wedle postępów nauki i metody uczenia, tudzież wymagań planu szkolnego.

W wykonaniu tak obszernego i ważnego zadania komitet spodziewa się, że wsparty będzie przez wszelkie na tem polu zdobyte doświadczenie. Dla tego z wdzięcznością przyjmować będzie uwagi, jakichby kto w tym przedmiocie udzielił zechciał.

Dla okazania jakie przyniosła korzyści zaprowadzona w roku 1844 Instytucja Kas Oszczędności, osiągnięte wypadki, z działań z całego czasu jej istnienia zebrane, podają się jak następuje:

1. Po konie roku 1861 Główna Kasa Oszczędności w Warszawie wydała Uczestnikom Księżeczek Oszczędności 44,090, a z tych umorzyła 31,402, z powodu odebrania przez Uczestników całkowitej należności przez nich posiadanej.

2. Przyjęła w ogóle wniosków 256,351 i dokonała wypłat 76,792 tak częściowych jak i całkowitych.

3. Wnioski przez Kasę Oszczędności przyjęte czynią w ogóle sumę rs. 3,837,489 kop. 69, to jest przeszło 25,500,000 złp. — Odbióry zaś, na żądanie Uczestników dokonane, wynoszą sumę rs. 3,550,221 kop. 66, to jest przeszło 23,600,000 złp.

4. Procenta doliczone Uczestnikom do ich kapitału uczyniły sumę rs. 221,813 kop. 3 1/2, to jest blisko 1,500,000 złp.

Takie korzyści materialne w ogólnym wyżej obrazie wskazane, przyniosła dotychczas Kasa Oszczędności w Warszawie; liczne zaś mielibyśmy przykłady w szczegółowych wypadkach tychże korzyści, a najwięcej w klasie ludności rzemieślniczej; — widzieliśmy jak jeden z terminatorów zaczawszy składać naprzód drobne kwoty, następnie wnosil coraz większe już jako czeladnik i to nie tylko na swoje imię, ale i na imię żony i dzieci; a gdy został majtrem znalazł się panem znakomitemu kapitaliku. Część zebranych oszczędności funduszu użył na założenie warsztatu i w tym dając reszcie dalszy obrót, przy pracy i rzetelności przyszedł po niedługim przeciągu czasu, bo zaledwo lat kilkunastu, do tego, że obecnie jest właścicielem nieruchomości miejskiej.

Korzyści zaś Instytucji Kas Oszczędności pod względem moralnym, cyframi wykazać się niedające, są bez porównania wyższe.

Pierwsza bowiem złotówka złożona w Kasie Oszczędności wyraża ciekawe złożenie ich więcej i zebrania sobie kapitaliku; niezaprzeczenie więc staje się pobudką do pracy i do porządku w życiu; a nadto zachowanie w Kasie Oszczędności tego, co pozostało w zarobku po zaspokojeniu potrzeb koniecznych, przez to jedynie, że już nie mogło być wydrukowane z każdej chwili, a czasem i lekko-myślnie, niejednemu ochroniło od zbytznego wydatku, bardzo często szkodliwie na moralność wpływającego i od dalszych nieszczęśliwych następstw ocaliło.

W zastosowaniu się do Art. 57 Ustawy gildyjnej w Królestwie Polskim pod d. 28 Maja (9 Czerwca) 1851 r. zatwierdzonej, Magistrat Miasta Warszawy podaje do wiadomości: że poniżej wymienieni kupcy Miasta Stołecznego Warszawy, tudzież

komisanci handlowi, którzy na rok 1861 do gildji zapisani byli, a z powodu, że na rok następny 1862 odpowiednich patentów nie wykupili, jedni tracą służące prawo kupcom gildyjnym, i tylko nazwy handlujących używać mogą, drudzy zaś nie są już komisantami handlowymi; a w szczególności:

Kupcy 1 gildji: Deutsch Hersz Mendelowicz, Konitz Józef, Kaliniak Teofil, Landau Gustaw, Löwenberg Samuel, Katkin Wasili, Skwarców Piotr, Temkin Szlama.

Kupcy 2 gildji: Aksianów Jan, Brüner Salomon Szaja, Flatau Henryk, Forster Teodor, Halpert Tytus, Halperin Hirszel, Jewlew Gawryłow, Krajewski Henryk, Kowalewski Aleksander, Kwiatkowski Józef, Koelichen Edward, Klejman Icyk Usher, Muklanowicz Henryk, Norwid Ksawery, Orgelbrandt Samuel, Sennewald Gustaw, Thones Jan, Woost Alfred, Zweigbaum Izidor.

Komisanci: Hamburger Abraam, Magnus Karól, Remisz Józef v. Josesk, Rozenewicz Jakób, Sokolowski Józef, Teoplitz Bonaventura.

Otrzymałmy dzisiaj następujące sprostowanie od Naczelnika Powiatu Łomżyńskiego, datowane pod d. 8 (20) b. m. i r.: „W Nr. 62 Gazety Polskiej umieszczona została wiadomość, że komunikacja na trakcie kowieńskim bardzo jest utrudniona z powodu wylewu rzek, że drogi i mosty w niektórych miejscach uległy uszkodzeniu, że most na Narwi pod Komą zerwany został; ponieważ wiadomości te nie są zgodne z prawdą, gdyż przez rozrządzenie śniegów komunikacja na trakcie kowieńskim znacznie jest udogodniona, most na Narwi pod Komą stoi nienaruszony, a lody nawet dotąd jeszcze nie puściły, przeto aby nie narażać interesów publiczności na stagnację, mam honor prosić Redakcję o umieszczenie w swem piśmie, że powyższa wiadomość Gazety Polskiej jest mylna.”

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Ogólne Sprawozdanie.

Ciało prawodawcze francuskie przyjęło projekt adresu swej komisji, odpowiadający na mowę tronową, odrzucający wszystkie poprawki stawiane przez różne stronnictwa, a przyjęło go ogromną większością, bo 244 głosami przeciw 9. Dostępnym jest, że redakcji adresu bronili nie członkowie komisji, nie członkowie większości, których myśl wypowiedziała komisja, lecz ministrowie mowy, organa rządowe, co i dało panu Favre, powód do nazwania projektu adresu, projektem rządowym. Naprawdę jeden z członków większości wywiał swych towarzyszy do okazania więcej życia, więcej energii; deputowani większości całą pracę odpowiadania na zarzuty stawiane projektowi, pozostawiali komisarzom rządowym, ograniczając całą swą działalność do małym wyjątkiem, kaskawem wysłuchaniem różnych zdań i następnie przyjmowaniem pojedynczych ustępów adresu.

Koncowe rozprawy, dotyczące najwyższych interesów materialnych Francji, nosiły na sobie cechę gorczy, nawet namiętności, z czego chcieliby skorzystać przeciwnicy praw nadanych izbom, dekretem z 24 listopada 1860 r., doradzając ich odwołanie. Lecz z drugiej strony obrony tych praw słusznie dowodzą, jak z gwałtownych nawet rozpraw, w końcu wychodzi na jaw prawda i sprawiedliwość. Dalej dodają oni, że gdyby Cesarz nie nadał zupełnej swobody roztrząsania adresu, to samo namiętne rozprawy miałyby miejsce przy roztrząsaniu budżetu, jakie teraz miały miejsce przy rozbirore adresu. Obecne zatem rozprawy nie mogą służyć za argument walczący przeciwko dekretoowi z 24 listopada.

W senacie p. Rochejaquelein pragnął osłabić wrażenie sprawione przez mowę p. Ratazowego w turyńskiej izbie deputowanych, w której ten ostatni wskazywał stopniową zmianę usposobienia we Francji, nawet w Senacie, na korzyść jednoci włoskiej. P. Rochejaquelein napróżno chciał dowiedzieć, że minister włoski mylnie wyłomaczył zbyt jawne dla wszystkich znaczenie ostatniego wotum senatu, i utrzymywał, że Senat równie jak i ciało prawodawcze popiera świecką władzę Papieża. Na żądanie p. Billaut, który oświadczył, że spór pomiędzy trybunami paryżką i turyńską mógłby nadzwyczaj narazić stosunki międzynarodowe Francji, Senat przeszedł po prostu do porządku dziennego.

Pogłoski o zmianach w gabinetcie zapowiedzianych niby to po przyjęciu przez ciało prawodawcze adresu, coraz większej nabierały siły, do tego stopnia, że *Korespondencja Havre*, zmuszoną była im zaprzeczyć. Tak, powiada ona, że wieści jakoby hr. Walewski miał być mianowany ambasadorem w Londynie, że p. Fould zostanie areyskarbnikiem, a p. Vuitry obejmie wydział skarbu, że miejsce p. Persignego jako ministra spraw wewnętrznych zajmie książę Padwy, albo p. Baroche, albo p. Pietri, są zupełnie zmyślane.

Constitutionnel zaprzecza także wiadomości podanej przez *Independence belge*, jakoby do budżetu zwyczajnego miał być dodany nadzwyczajny w ilości 1 1/2 miliona fr., na dotację dla zasług wojskowych i nagrody dla rady tajnej.

Dzienniki włoskie głównie zajęte są ostatniem wotum izby deputowanych, któremu mniej lub więcej nadają jednakowe znaczenie, uważając go za ważny wypadek polityczny, lecz wszystkie zgadzają się na to, że wotum takie rozwiązało ręce gabinetowi, który czynami swymi wskaże, czy zasługuje na poparcie izby, lub nie. Godnem jest uwagi, że nowa większość, pomiędzy innemi, dla tego postanowiła nie brać pod rozbiór szczegółowy in-

terpelacji p. Galenga, że wyrażenia tego deputowanego o Cesarzu Napoleonie, zdawały się jej nieostojowne, dowodzi to bowiem, że włosi pojmują ważność roli Cesarza francuzów tak w przeszłości jak i w przyszłości losów Włoch. Gdyby do gabinetu nowego, weszli członkowie dawnego, p. Bastoggi i p. Peruzzi, którym to podobno proponowano, natenczas uzyskałby on taką siłę, że nie należałoby się obawiać żadnego rychłego przesielenia.

Nieprzyjaciele Włoch, koniecznie chcieli upatrzeć wpływ włoski w ostatnich wypadkach greckich, lecz nie tylko dzienniki greckie donoszą, iż rząd pomimo baczności śledzenia, żadnych oznak podobnego działania włoskich emigrantów nie mógł wynaleść, lecz to samo powtarzają i dzienniki austriackie, mianowicie *Oesterreichische Zeitung*, której świadectwo nie może być posądzane o stronność. Tenże dziennik zapewnia, że podróz generała Kalergis, jedynie miała na celu uprzedzenie wyprawy morskiej ochotników włoskich do Grecji, gdyby takowa miała nastąpić, i dodaje, że w sferach dyplomatycznych, krążyła pogłoska, jakoby rząd grecki miał żądać od mocarstw opiekuńczych pomocy na obronę tronu.

Za to Anglia, jak zapewnia *Patrie*, była uwiadomiona naprzód o wypadkach, które zaszły w Grecji i wcześniej poleciła części eskadry z wyspy Malty udać się nad brzegi greckie, a zarazem zawiadomiła o tem Turcję, pragnąc przeszkodzić rozszerzeniu się powstania, z obawy o wyspy Jonskie.

Z Wiednia donoszą, że izba wyższa odrzuciła wszystkie trzy wnioski komisji, tyczące się zniesienia lennity, i ma wzięcie pod szczególne rozprawy projekt, wyszły z izby niższej. Pogłoska zaś, jakoby wydział skarbowy uchwalił wypuszczenie w obieg monety papierowej skarbowej, która wpłynęła nawet na podniesienie się waluty, podług *Oesterreichische Zeitung* jest fałszywa.

Dzienniki angielskie i belgiekie surowo krytykują tak programat ministrów pruskich urzędowo wydany, jak i objaśniający go artykuł półurzędowy, organu ministerjalnego *Stern Zeitung*, uważając je obydwa za zupełnie sprzeczne z duchem rządu konstytucyjnego, nie tylko co do treści, lecz nawet i co do formy, bo podpisanie programatu przez samego króla, któremu tak doskonale za osłonę w państwach konstytucyjnych służy gabinet, uważają za nader niekorzystne, w razie bowiem gdyby odezwa ta nie wpłynęła pomyślnie na wybory, gdyby te wypadły jeszcze silniej niż poprzednie na korzyść stronnictwa przeciwnych gabinetowi dążeń, to stanowisko korony byłoby bardzo drażliwe. Zresztą, dodają niektórzy dzienniki, trudno aby p. Heydt, członek niegdyś gabinetu Manteuffla, działał zgodnie z pojęciami konstytucyjnymi, których jawnym jest przeciwnikiem.

Jak *Patrie* tak i *Presse*, zaprzeczają wiadomościom podanym przez dzienniki amerykańskie, co do układów toczących się i zawartych w Meksyku, pomiędzy dowódcami sprzymierzonych, a pełnomocnikiem Juareza, dodając, że nie stanowisko nie mogło być zrobione przed przyjazdem jen. Lorencez, który wiezie wyraźne instrukcje, a do których dodatków jeszcze objaśnienia powoził jen. Douay, który 22-go odplynął z Tulonu wprost do Vera-Cruz.

Anglia.

Londyn, 18 Marca. Z powodu ostatnich wypadków, zaszłych w Ameryce, *Times* rozstrząsa dziś tanceczne instytucje republikańskie. „Żyjemy w czasach,” powiedziano tam, „w których silne cesarstwo francuskie jest tarwą przeciw chorobom demokratycznym. Niedawno jeszcze Europa winszowała Włochom, że przemogła u nich zasadą jednoci monarchicznej w obec planu konfederacji, przez ideologów popieranego. Zachodnie państwa europejskie mogą się tem szczycić, że usiłują zaprowadzić w Meksyku rządy konstytucyjno-monarchiczne, w miejsce dotychczasowe tak zwanej konstytucji republikańskiej, która nieczem innem nie była, jak tylko ciągiem przejściem z anarchii do despotyzmu i naodwrot. Żyjemy w czasach reakcji przeciw demokracji. Widzimy, że zamiast konsultacji i mniemań konstytucji republikańskich, wszędzie prawie rządzą cesarze, królowie a przynajmniej dyktatorowie. Bardzo być może, że do tego przyjdzie z czasem w stanach tak północnych jak i południowych Ameryki, czegożby mocno życzyć należało. Nie jest w naszym interesie, żeby pierwszy lepszy awanturnik militarny był w posiadaniu jednego z najciężniejszych krajów Ameryki północnej, jakkolwiek żnośniejsem by to było od anarchii. A do tego właśnie dąży wielka rzeczpospolita amerykańska.”

Rozprawy w tym tygodniu w izbie niższej będą zapewne ciekawsze, jeżeli nie burzliwsze od zeszlotygodniowych. Po długiej przerwie, Cobden da się narazie słyszeć, a rozprawy nad prawami neutralnych i kwestjami z takowemi w związku zostającymi, będą wielkiego dla wszystkich krajów interesu, jakkolwiek wątpliwe należy, żeby wywołały jaki rezultat praktyczny. Lord Palmerston zmienił swój sposób zapatrywania się na te ważne kwestje, tak iż stał się obecnie przeciwnikiem zasad, których bronił podczas kongresu paryżskiego. Pochodzi to ztąd, że ten maż stanu myślał wtedy o możliwości wojny z Francją, która jakkolwiek posiada wielkie siły wojenne na morzu, ma małą stosunkowo flotę kupiecką. Lecz od czasów kwestji parostatków „Trent”, pierwsze miejsce w polityce Anglii zajęła możliwość wojny ze Stanami Zjednoczonymi, posiadającymi flotę kupiecką

równosilną takiejże flocie angielskiej, lecz niemającą silnej floty wojennej. Zasada przeto, której Anglia poprzednio broniła, stać się może dla niejże samej niebezpieczną. Dla tego wątpić należy, żeby dowodzenia Horsfalla, Cobdena i innych, wpłynęło bardzo na sposób widzenia lorda Palmerstona.

Londyn, 19 Marca. Wczoraj, jako w uroczystość św. Patrycego, patrona Irlandji, miał miejsce w Londynie bankiet doroczny, na którym, jak zwykłe, zbierano składki na rzecz ochrony i szkół dla ubogich dzieci irlandzkich. Na tym bankiecie przydawał książkę Cambridge, w charakterze hr. Tipperary, który wznosząc toast Królowej, powiedział: „Monarchini sama tylko może ocenić wielką stratę, jaką wraz z całym krajem poniosła przez zgon swego dostojnego małżonka. Miałem dziś zaszczyt rozmawiania z Królową, która znosi cios, jaki ją dotknął, z siłą ducha, zdolną obudzić w nas podziw; mniemam atoli, że wiele lat upłynie, zanim monarchini pocieszy się po tej stracie, a nawet zdaje się, że to nigdy nie nastąpi.”

Powiadają, że vice-król Egiptu przybędzie podczas wystawy do Londynu. Pomiedzy przedmiotami, które mają być ztamtąd na wystawę przysłane, znajdują się: brzoń palna ulepszona podług pomysłów samego vice-króla, tudzież znakomite klejnoty, które Mariette znalazł przed kilku laty na mumji jednej z córek faraonichskich.

Królowa opuści zamek windsorski około 3-go kwietnia i przeniesie swą rezydencję do Osborne, na wyspie Wight. W maju Jej Kr. Mość zwiedzi Balmoral, a w czerwcu wróci do Windsoru, gdzie zabawiwszy parę tygodni, uda się znowu do Osborne, a następnie do Balmoral.

Austria.

Wiedeń, 21 Marca. Trzecia sekcja komisji finansowej, wyznaczona w grudniu z łona izby deputowanych, t. j. ta mianowicie, której powierzono rozstrząsanie kwestji bankowej i pokrycia deficytu, postanowiła zaprojektować izbie odrzucenie propozycji p. Plenera, ministra skarbu, w przedmiocie układów z bankiem narodowym, zalecając głównie odrzucenie decyzji co do przedłużenia przywileju bankowego. Postanowienie to sekcja pomniejsza uchwaliła nie wątpliwą większością, lecz jednomyślnością głosów, albowiem wszyscy jej członkowie, w liczbie dziewięciu, oświadczyli, że układy z bankiem, na zasadach przez ministra skarbu podanych, tudzież nowa ustawa bankowa, nie mogą być bez zmian radykalnych przyjęte. Nieliczący z członków sekcji przemawiali nawet za zniesieniem banku, albo przynajmniej za zaniechaniem wszelkich pomiędzy nim a skarbem stosunków; inni znowu wynurzyli zdanie, że do układów z bankiem obrona została chwilą najniestosowniejsza, a najumiarkowani narazie utrzymywali, że znaczne modyfikacje w propozycjach pana Plenera są niezbędne i że zatem należałoby rozpocząć na nowo układy z bankiem na innych zasadach, tak iż decyzja sekcji w tym względzie powinna być na późniejszy czas odłożona. Sprzecznym te co do zasad zdania rozmaitych frakcji, doprowadziły narazie do tego rezultatu, że sekcja zaleciła jednomyślnie komisji finansowej nie wchodzić na teraz w rozstrząsanie propozycji ministerjalnych w przedmiocie banku. Profesorowi Herbst powierzona została redakcja sprawozdania, mającego obejmować motywa do odrzucenia propozycji ministerjalnych. Ponieważ projektowane przez p. Plenera układy z bankiem, miały na celu dostarczenie skarbowi środków do pokrycia deficytu, przeto trzecia sekcja komisji finansowej przystąpiła już do narad nad wynalezieniem innej drogi do uzyskania potrzebnych funduszy. Zdaje się w łonie tej sekcji przemagać plan wzięcia na rachunek skarbu banknotów jedno i pięcioguldenowych i pusezania w obieg obługów za 155 milionów guldenów. Zasługuje na uwagę ta okoliczność, że na interpelację jednego z członków sekcji, jakiego rodzaju jest drugi plan, o wygotowaniu którego, na przypadek odrzucenia pierwszego, minister skarbu wspominał w swej mowie, mianej 17-go grudnia w izbie deputowanych, p. Plener odpowiedział, że miał na widoku właśnie ów projekt co do operacji z banknotami jedno i pięcioguldenowymi. Ztąd się okazuje, że minister skarbu nie będzie uważał odrzucenia swych propozycji w przedmiocie banku za powód do wycofania się z gabinetu, a twierdzenie dzisiejszej *Donau-Zeitung*, jakoby rząd obstawał przy przynajmniej planu p. Plenera, traci wszelkie znaczenie polityczne. Nadmieniam atoli wypada, że uchwała sekcji co do odrzucenia projektu bankowego, stanie się jeszcze przedmiotem narad tak w komisji finansowej w całym jej składzie, jak i na walnem posiedzeniu izby deputowanych, a zatem nie zaraz nabędzie siły obowiązującej. Lecz zdaje się nie ulegać wątpliwości, iż przekonania sekcji co do banku narodowego, dzielą prawie wszyscy deputowani.

Francja.

Paryż, 18 Marca. Na dzisiejszem posiedzeniu izby zwróciła uwagę tylko mowa pana Schneidera, bo obrona traktatu anglo-francuzkiego pana Augusta Chevallier, wskazująca, że i w Anglii robotnicy zostają teraz jeszcze w straszliwszej nędzy niż we Francji, równie jak i przemowa pana Pouyer Quartier, który opierając się na fałszywie zestawionych cyfrach, jedynie traktatowi temu przypisywał wszystkie obecne przemysłowe klęski Francji, niemniej jak niecierpna interpelacja p. Granier de Cassagnac, która wywołała burzę parlamentarną, nie

mają rzeczywistego znaczenia. Pana Schneidera izba słuchała w milczeniu z natężoną uwagą. Przemawiał on w istocie w duchu umiarkowania. Obecne przesilenie przemysłowe przypisywał w części nieurodzajowi, w części wojnie domowej w Stanach Zjednoczonych, a w części stanowi wewnętrznemu Francji, tak pod względem finansowym, jak i pod względem usposobienia umysłów. Wzburzenie dające się uczuć, rozprawy polityczne, przeszkadzają robeniu większych interesów, które potrzebują zapewnionej spokojności nie tylko na jutro, ale i na pojutrze. Traktatu, wcale nie okazuje się mowca zwolennikiem, naprzód dla tego, że wielkie państwo powinno mieć swobodę działania, której stoją na przeszkodzie zobowiązania traktatowe, powtóre to był zawarty zbyt nagle. Dla tego może rzeczywistość nie odpowiedziała oczekiwaniom, i skutki traktatu są bolesne, ale ich wpływ dziś jeszcze nie można oznaczyć. I pod tym względem spieszyć się i nagle postępować nie należy. Rząd ma wielkie obowiązki do spełnienia, bo w kraju panuje głębokie wzburzenie; trzeba energicznie spełniać to wszystko co może ulżyć cierpieniom, dla tego p. Schneider zachęcał do przyjęcia tekstu adresu, tembardziej że przyjęcie poprawki mogłoby mieć gorsze skutki niż sami wnioskodawcy sądzą.

Króży pogłoska, że do budżetu zwyczajnego dodany będzie budżet nadzwyczajny, w którym przeznaczony będzie milion fr. na dotację dla wojskowych i pół miliona fr. dla rady tajnej. Lecz pogłosce tej nie dają wiary, zaszczepiając się na poprzednich wiadomościach z dobrego źródła, że projekt o dotacjach dla wojskowych nie będzie wniesiony do Ciała prawodawczego.

W Turynie ma wyjść wkrótce broszura, p. Isaja sekretarza kardynała Andrea, opisująca bieg układów, jakie była prowadzone pomiędzy p. Cavour'em a kardynałem Antonellim. Układy, w których pan Isaja, jak oświadcza, miał być pośrednikiem równie jak i kardynał Andrea i jeszcze jedna osoba, na podstawie przyjęcia przez Wiktora Emanuela wikariatu tak w Rzymie jak i w Marchiach, Umbrii i Romanji, zapewnienia Papieżowi zupełnej niezależności w rzeczach duchownych, zapewnieniu i jemu i kardynałom środków utrzymywania, były już na ukończeniu, kiedy p. Grammont dowiedział się jakimś sposobem o ich istnieniu, obawiając się widać zmniejszenia wpływu Francji, potrafił skłonić kardynała Antonellego do zerwania tych układów. Kardynał za to wydal z Rzymu p. Isaja, sądząc, że on zdradził tajemnicę i o układach słysząc więcej nie chciał. O ile wiadomość ta jest prawdziwą trudno wiedzieć, tembardziej że układy te prowadzone były nie na piśmie tylko ustnie, zatem żadnych dokumentów nie ma.

Paryż, 19 Marca. Rozprawy o traktacie anglo-francuzkim, zajęły i całe dzisiejsze posiedzenie Ciała prawodawczego. P. Baroche w odpowiedzi stronnikom systematu zakazawczego, powtórzył po większej części argument p. Schneidera, poparł je jednakże szeregiem cyfr zwycięzko przekonywujących, że zalew towarów angielskich, mający niby to być przyczyną klęsk przemysłowych wcale niema miejsca, że przywóz towarów zagranicznych nawet nie doszedł do spodziewanej wysokości. Jeszcze raz p. Brame podawał za przykład wstrzymanie robót w Roubaix, lecz podobny stan w Ljonie, Manchesterze, Gandawie, nie jest skutkiem traktatu handlowego tylko innych wspomnianych przez pana Schneidera przyczyn. Dzienniki belgiekie stawiając w ich rzędzie olbrzymie uzbrojenia, dokonane w ciągu ostatnich 10 lat we wszystkich państwach Europy, przeczą jakoby do ich rzędu należało policzyć gorące rozprawy w izbach. Utrzymują one, że tylko ciemność a nie jawność może powiększać wzburzenie, że przeciwnie z rozpraw tych może skorzystać i rząd któremu przedstawiono, chociaż z cęchą systematycznej opozycji, wiele rzeczywistych prawd, może skorzystać i stronnictwo demokratyczne któremu przypominano samowolne postępowanie w 1848 r. i zupełne usunięcie się od ruchu patryjotycznego w czasie wojny włoskiej w 1859 r. Dzienniki belgiekie z tego wyprowadzają wniosek, że rząd, który stronnictwo dostawczy się do władzy, umie jej używać z umiarkowaniem, a kiedy jest w mniejszości rzadko umie rzadzić się słusnością. Rozprawy te, podług nich, uzupełniają polityczne wykształcenie narodu, więc liberalnego w teorii niż praktyce, i nie mogą zasmućać stronników rządu.

Pogłoski o zadanu dymisji ze strony p. de Lavalette, coraz większej nabierają siły. Z despesz niedawno przez niego nadesłanych okazuje się, że stanowisko jego jest nie do utrzymania, nie tylo z powodu złego względem niego usposobienia ludu rzymskiego, ile z powodu zupełnej sprzeczności w zdaniu i nieporozumień z generałem Goyon. P. Goyon jednakże tak jest dobrze widziany u Cesarza, że nie będzie prawdopodobnie tak pręko odwołany, chyba gdyby zdarzyła się sposobność mianowania go ministrem wojny. P. Lavalette zapewne otrzyma tylko urlop nieograniczony, bo pogłoska o przenieszeniu na ambasadora do Rzymu p. de La Guernonniera, może się zaliczyć do rzędu takich naprzykład, jak o powołaniu p. Drouyn de Lhuys na ministra spraw zagranicznych. Wysłano teraz 1,200 żołnierzy francuzkich do zalogi rzymskiej, jak się zdaje, dla uzupełnienia kadrow i zastąpienia oddziałów które niedawno wróciły z Rzymu.

Jutro ma powrócić do Paryża hrabia Vimercati; p. Scialoja jeszcze nie powrócił, ale jak donosi *Pays*, zaraz po jego powrocie trak-

tat handlowy franko-włoski będzie podpisany, bo już ostatnie trudności zostały usunięte.

Przyjazd wice-krola Egiptu Said-paszy miał nastąpić w końcu b. m. Chociaż nie podlega wątpliwości, że wice-krol zamierza odwiedzić Francję i Anglię, powątpiewają czy podróż jego będzie mogła tak prędko nastąpić.

Włochy.

Turyń, 16 Marca. Jaki będzie rezultat rozpraw na jutrzejszym posiedzeniu izby, łatwo jest przewidzieć, wzięwszy pod uwagę wszystkie wypadki zaszłe w świecie politycznym turyńskim, od czasu podania się p. Ricasolego do dymisji. W pierwszej chwili, jak wiadomo, dawna większość parlamentarna, pragnąc dowiedzieć się ma dość odwagi, aby odzyskać swoje świetne stanowisko chciała natychmiast obalić nowo utworzony gabinet. Ale gdy po niej niekimi namysłem położono pytanie, kto będzie generałem, i gdzie będzie główny sztab tej nowej zaczepnej armii, przekonano się o niepodobieństwie urzeczywistnienia pierwotnego zamiaru i jakkolwiek zgodzono się jednomyślnie, że w obecnym jego składzie, gabinet nie wzbudza dostatecznego zaufania, rozdzielono się jednak zaraz na dwa obozy. Po rozstrząśnięciu środków działania w pierwszym, postanowiono bez straty czasu wypowiedzieć gabinetowi zawziętą wojnę; w drugim, zrobiono tylko przygotowania do walki, z którąby otwarcie wystąpiono wtedy dopiero, gdyby gabinet nie stosował się do przyjętego przez się pogmatu, lub nie chciał w składzie swoim zaprowadzić pewnych zmian, uznanych za konieczne. Tymczasem na korzyść nowego ministerium tworzyło się w izbie stronnictwo, które jakkolwiek nie mogło jeszcze stanowić przeważnej większości, było jednak dość silne aby wagi przechylić na swą stronę, i wpłynąć na zniesienie zgubnych zamiarów pierwszego obozu dawnej większości, które niewątpliwie nowo przesilenie ministerjalne i nowe wybory deputowanych wywołać musiały.

Dziś w przeddzień stanowych rozpraw, strony wojujące ułożyły, jeśli tak rzec można, główne punkta kompromisu, na który zobowiązali się zgodzić. I tak dawna większość oświadcza gabinetowi i jego stronnikom: Nie żądacie od nas wotum zaufania, bo go wam udzielić nie jesteśmy w stanie; możemy tylko zachować neutralną postawę i sądzić was dopiero według waszego postępowania. Nie ulega wątpliwości, że p. Ratazzi zgodził się na te warunki, nie będzie on wymagał wotum zaufania, jest bowiem przekonany, że ma jeszcze przeciwko sobie silną opozycję, od której żąda tylko aby nie stawiała na przeszkodzie rozwinięciu jego projektów i dozwoliła mu spokojnie wnieść się do dzieła, od którego został powołany.

Zapewniają że dawna większość, na czele której stoi obecnie p. Farini, po wysłuchaniu interpelacji p. Galenga i odpowiedzi p. Ratazzi, wnieśli na jutrzejszym posiedzeniu przedstawienie prostego porządku dziennego, i nie żechce weale udzielić gabinetowi ani wotum zaufania, ani też nagany. Nie ma wątpliwości, że gabinet na to nie przystanie, nie może bowiem pozostać dłużej w podobnej niepewności, która wszelkim jego działaniom stawiała na przeszkodzie.

Turyń, 17 Marca. Ministerstwo otrzymało zwycięstwo. Kwestia przedwstępna, odrzucająca wzięcie pod rozwagę interpelacji p. Galenga, została przyjęta przy imiennym głosowaniu 210 głosami przeciwko 80. Całe lewe stronnictwo nie wyłączało krancowego odcienia, głosowało za gabinetem, z wyjątkiem p. Ferrari i Petrucelli, którzy zupełnie wstrzymali się od głosowania. Ale przypuszczenia nawet żeby 25 do 30 głosów krancowego odcienia lewego stronnictwa następnie odpadło, to zawsze jeszcze gabinet będzie miał przeważną większość za sobą, składającą się z odcienia umiarkowanego lewego stronnictwa i części dawnej większości. Pomiędzy stronnictwami gabinetu widziano przy głosowaniu pp. Cavoura, jego zięcia Alfieriego, Lafarina, Paternostro, Bastogii i Miglietti, członków byłego gabinetu, pp. Conforti i Minghetti, który przeżywał na posiedzeniu. Najznakomitsi członkowie opozycji są pp. Peruzzi byli ministrem, Poerio, Lanza, Buoncampagni, generał Sirtori i generał Pinelli.

Stanowisko p. Ratazzego o tyle jest zmocnione, że może śmiało czyniami zyskać stanowcze utrwalenie swego gabinetu. P. Ratazzi okazał wielką stałość i wielki fakt, ustanawiając doniosłość wotum i tak jasno tłumacząc się, że żadna wątpliwość nie mogła pozostać. W przemówieniu swym wznosił się do wysokości prawdziwej wymowy, odpiągając stawiany mu zarzut, że był ministrem po Villafrancie. Słusznie oświadczył, że przyjmując ster władzy w trudnych okolicznościach dobrze zasłużył się krajowi, za co niesłusznie gorętsze umysły oskarżają go o zamiar zdrady. Planem opozycji było nadanie wotum izby charakteru dwójnacznego, dla tego także zrobiła zamieszanie, kiedy przyszło do głosowania imiennego. Postanowienie preza izby, położyło tamę tej intrydze.

WIADOMOŚCI TELEGRAFICZNE.

Paryż, 20 Marca. Czytamy w *Opinion Nationale*. W Rzymie organizuje się nowy oddział, który wkrótce ma wkroczyć do prowincji Neapolitańskich. Korpus ten będzie złożony z 3,000 ludzi, jego oficerowie w wielkiej części są cudzoziemcy. Trzecia część tych band, jest już, jak powiadają, na drodze do Kalabrii. Dowódcą, a na ich czele Chivavone, starannie ćwiczą swe oddziały w obrotach wojennych, uzupełniają składy broni i amunicji, które posiadają w klasztorze Casamini, również w Colleparado, w Anticoli i w różnych innych miejscach. Utrzymują, że miejsca najbardziej zagrożone przez nowo-organizowane bandy są miasta Sora, Ascoli i Aquila.

Lizbona, 19 Marca. Izba została odroczonej do 20 Kwietnia.

Konstantynopol, 18 Marca. Mówią o układach mających na celu załatwienie sporów między Portą a Czarnogorą. 20,000 wojska

tureckiego wysłane zostały jako korpus obserwacyjny nad granicę Grecji.

Paryż, 20 Marca. *Ajencia Kontynentalna* donosi z Berlina, że ponieważ ks. Hohenlohe przyjął godność przydującego w gabinecie tylko tymczasowo, dopóki gabinet nie zostanie uformowany, przeto teraz przydującym zostanie p. von Roon, albo p. von Heydt. P. Bismarck-Schönnhausen, mianowany ambasadorem w Londynie, przybył do Berlina z Petersburga i miał długą naradę z Królem. Porozumienie pomiędzy Austrią i Prusami w sprawach dunskiej i heskiej, jest najzupełniej niejasne; Prusom powierzone zostało prowadzenie układów; elektor zaprzecza aby oba wielkie mocarstwa miały prawo mieszać się do spraw wewnętrznych jego państwa.

Taż *Ajencia* donosi z Turyń, że p. Ratazzi wkrótce prześle do gubernatorów okólnik pełen patriotyzmu i stałości. Dotąd nie postanowiono co do uzupełnienia gabinetu.

Paryż, 21 Marca. Ciało prawodawcze przyjęło na wczorajszym posiedzeniu adres w całości 244, głosami przeciw 9.

Turyń, 20 Marca. Pogłoski o powołaniu nowego ministra spraw zagranicznych są fałszywe.

Zara, 20 Marca. Turcy zrobili rekonesans w kierunku Grabia i wrócili na swe stanowiska. Powstancy pod dowództwem Wukalowieza nie opuścili swych stanowisk pod Setenią i na pagórkach w okolicy Grahawa. Spodziewają się oni posiłków od Czarnogórców.

Berlin, 12 Marca. *Stern-Zeitung* zawiera artykuł, w którym oświadcza, że zadaniem ministrów jest sumienne urzeczywistnienie zasad Królewskiej odezwy, a zarazem odjęcie pozorów słuszności wszelkim zbytecznym wymaganiom.

Turyń, 19 Marca. Z Neapolu donoszą, że banda Schiavonego krąży w prowincji Kapitanatu. Z Matery nadeszła wiadomość, że bando Crosso, składająca się z 150 ludzi, pokazała się nad brzegami morza, zapewne w oczekiwaniu jakiegoś wyładowania. W nocy 15 m. b. jedna z band napadła wieś Besa, lecz została odparta.

Nowy Jork, 6 Marca. Obywatele miasta Savannah wysyłają niewolników i ruchomości swoje wewnątrz kraju.

W Savannah znajduje się oddział 6,000 skonfederowanych; codziennie spodziewają się tam napadu związkowych. Gubernator Georgii wydał proklamację, w której wyraża potrzebę uzbrojenia 13,000 ludzi. Skonfederowani gromadzą znaczne siły nad rzeką Potomakiem, gdzie ich armia ma być zmocniona przez wyborowe oddziały wojska. Spodziewają się oni tutaj krwawej i stanowczej bitwy. Mieszkanie posła francuskiego w Waszyngtonie spaliło się do szczytu; podług dziennika *Tribune* wszystkie papiery poselstwa stały się pastwą płomieni.

Paryż, 19 Marca. Wiadomości z Nowego Jorku z dnia 8 b. m. donoszą, że p. Seward przysposabia depeszę, w której stanowczo protestuje przeciw prowadzeniu rządów monarchicznego w Meksyku.

Paryż, 21 Marca. *Ajencia kontynentalna* donosi z Frankfurtu pod datą 19-go Marca, że pogłoska o zbliżeniu się Austrii do Anglii, nabiera prawdopodobieństwa. Powodem tego zbliżenia, byłoby obecne wypadki na Wschodzie, w Grecji i w wyspach Jonickich.

Peszt, 22 Marca. W sprawie węgierskiego banku hipotecznego nastąpiła pomyślna decyzja ze strony ministerstwa skarbu. Hrabia Edmund Zichy otrzymał pozwolenie przedsięwzięcia robót mierniczych na projektowanej kolei żelaznej między Stuhlweissenburgiem a Osiekim.

Bruksela, 22 Marca. *Indépendance Belge* utrzymuje, że w gabinecie tuieryjskim wkrótce mają zająć zmiany. Podług tych wiadomości, hr. Walewski ma się udać jako poseł do Londynu, a p. Chevreau objąłby wydział spraw wewnętrznych. Inne głoszone zmiany mniej mają prawdopodobieństwa. Dalej donosi *Indépendance*, że kardynał Antonelli wydał okólnik do mocarstw, w którym zarzuca Francji, iż rozgłosiła tajne dokumenta, jakie były zamienione między Watykanem a dworem tuieryjskim.

Medolan, 22 Marca. Garibaldi przybył tu wczoraj i z zapalem był przyjmowany. Miałoby być iluminowane. W odezwie swej Garibaldi obiecywał przyłączenie Rzymu i Wenecji do Włoch i wyzwał do uzbrojenia się w celu uwolnienia dwóch tych siostrzy Królestwa Włoskiego.

Turyń, 21 Marca. Dzisiejsza *Opinione* podaje wiadomość, że kapitan Richard z 18 ludźmi z 8-o pułku linowego, został zabity przez bandę Crocco pod Borino. Ofiarowało ministerstwo spraw zagranicznych margrabiemu Torcarsa, który dotychczas nie dał stanowczej odpowiedzi. W razie gdyby tenże przyjął zbrojną mu propozycję, p. Cordova oddałby wydział sprawiedliwości w ręce p. Conforti.

Berlin, 22 Marca. Obchodzone dziś rocznicę urodzin Króla uroczyste, z zwykłą okazałością. Przed południem odbył Król przegląd wojska, a wieczorem wiele domów w głównych ulicach było oświetlonych.

Berlin, 20 Marca. Polurzędowa *Stern-Zeitung* ogłasza dziś obszerny artykuł wstępu, dotyczący obecnego położenia politycznego, treści następującej: Ostatnie zmiany w gabinecie, tudzież rozwiązanie izby, były niezbędne. Izby miały sobie dany mandat wywołania sporu z rządem, a same już wybory wskazywały na ten cel. Ogół ich zdradzał niefortunne zapleśnienie, dążność namiętną dla ideału niepodobnego do urzeczywistnienia, wyrażane przechylenie się na stronę ludzi, których program polityczny, robiąc rozbrat z wszelkimi tradycjami Prus monarchicznych, dążył do zawichrzenia z 1848—49 r. Wreszcie też same dążności wychodziły na jaw w opozycji, jakby na daleko hasło uorganizowanej i skierowanej przeciw reformie armii, do której porobiono już były przygotowania a która zdaniem monarchy, popieranem przez wszystkich jego doradców, były niezbędne do zachowania moralnej i materialnej potęgi Prus. Pod takimi to wpływami ukonstytuowała się izba deputowanych, która miała uleść pod brzemieniem własnego wadliwego poczęcia. Należy zapewnić wyborom pomyślny rezultat, zgodny ze wspólnymi koronami i kraju interesami.

ni; należy położyć koniec tej jałowej agitacji, która popychając do postępu bez zasad, przewodziła ostatnim wyborom; należy rozprawić wszelką wątpliwość co do rzeczywistych zamiarów rządu; należy nareszcie oddzielić przeciwnarzuconej myśli, jakoby reakcja skierowana była tylko przeciw odosobnionym ministrom i jakoby znajdowała poparcie wśród samychże doradców korony. Obowiązkiem obecnego gabinetu będzie objaśnić opinię publiczną co do wszystkich punktów powyższych. Wskazując, jak ważne interesy są na niebezpieczeństwo wystawione, wyrzeczono na zdanie, czy rząd ma pozostać w ręku korony, czyli też stać się udziałem izby deputowanych. Program nowego gabinetu mieć będzie też samą dążność, co mowa królewska z 8-go Listopada 1858. Nowy gabinet będzie się także starał o utworzenie drogi wszelkiemu pożytecznemu rozwojowi, wszelkiej reformie rozsądnej i trwałej. Artykuł ten kończy się następującymi słowami: „Naród pruski przypomni sobie w czasie stosownym, że jego król wspaniałomyślny, kierował nim dotąd, trzymając sztafardę postępu; odmówi on zapewne posłuszeństwa wszelkiemu innemu sztafardowi z podobnym hasłem.”

WIADOMOŚCI ROZMAITE.

— Dzień onegdajszy był niepogodny, wilgotny i mglisty. W nocy deszcz znaczny, rano drobny padał. Z rana mgła, z początku lekka, około godz. 10-ej rano gruba, od godz. 7-ej wieczorem znowu gruba mgła. Powietrze przez cały dzień ciepłe, średnia temperatura dnia jest 5 1/2 stopni ciepła, największe ciepło po południu dochodziło do 12, najmniejsze wieczorem do 2 1/2 stopni. Wiatr z początku południowo-wschodni mierny, o godz. 10-ej cisza, po południu północny, wieczorem północno-zachodni mierny. Barometr wznosi się, średnia jego wysokość jest 738,50 milimetrów. Elektryczność 16 stopni.

— Dzień wczorajszy był niepogodny, wietrzny i zimny. W nocy śnieg padał; przez cały dzień niebo pochmurne. Temperatura nagle zmieniła się, tak, że gdy dzień onegdajszy należał do niezwykle ciepłych, to w dniu wczorajszym średnia dzienna temperatura wynosiła 2 1/2 stopni zimna, o 3 1/2 stopni niższa od normalnej; największe zimno po południu dochodziło do 3 1/2 stopni, najmniejsze po południu 1/10 stopni. Do godz. 8-ej rano pannał wiatr zachodni, później północno-zachodni mocny, wieczorem mierny. Barometr szybko się wznosił, średnia jego dzienna wysokość jest 749,53 milimetrów.

— Dnia 26-go Lutego Szymon Ordon, lat 23 liczący, formal z wsi Kolnicy, przy ścinaniu drzewa w lesie pod karczą Bierzno, w gminie Brudzew, powiecie Konin, tak szkodliwie przywalony został upadającym drzewem, że na miejscu życie zakończył.

— Dnia 1-go Marca, w zabudowaniach machin i narzędzi rolniczych w Warszawie przy ulicy Chłodnej pod Nr 926 lit. b, wybuchł pożar, który zniszczył warsztaty stolarskie, sprzęty fabryczne i materiały drzewne, ocenione na rs. 1,000; właścicielka zaś posesji, przez zrujnowanie mieszkania, poniosła szkody na rs. 500.

— Literatura dla ludu niedawno tak zapominana obecnie ciągle w pocieszający wzbogaca się sposob, i prawie codziennie moglibyśmy podzielić się z czytelnikami wiadomością o nowym na tem polu dziele. Tak między innymi ma się wkrótce ukazać na widok publiczny, nowe dzieło przeznaczone dla szkółek wiejskich parafjalnych, noszące napis: *Życie Pana Jezusa, Zbawiciela naszego, krótko opisanie przez Zygmunta Migurskiego*. Życie Boskiego Zbawiciela, który przyniósł z nieba nową naukę, nowy zakon, opierający się na miłości bliźniego, przedstawione w sposób dostępny dla ludu, nie może nie wywrzeć wpływu na umysły młodociane, i dla tego powinno zająć jedno z pierwszych miejsc w bibliotekach parafjalnych, o projekcie utworzenia których niedawno wspominaliśmy.

— Wkrótce, jak dowiadujemy się, ma wyjść na widok publiczny, dziełko pod tytułem: *Żywot S-o Jana Chrzciela, ze zbioru włoskich pisarzy wyjęty, a ku zbudowaniu braci swojej na język polski, z niekilkoma odmiannymi, bez naruszenia głównego wątku rzeczy wyłomaczony przez T. L. Jakkolwiek cyfry te zdawałyby się wskazywać na znanego autora *Liretti i Błogosławionej*, to jednak niepoprawność tłumaczenia nie pozwala na takie przypuszczenie.*

— *Lumir* donosi, że p. Bogusław Szulek, słowak mieszkający w Zagrzebiu, wielce poważany autor i wydawca dykcjonarza poludniowo-słowiańskiego, oraz b. redaktor *Narodnich Nowin*, mianowany został archiwistą ziemstwa królestwa Chorwackiego.

— P. Wilhelm Pauliny-Toth wydaje od nowego roku w Budzie (*Budin, Ofen*) pismo miesięczne, głównie dla słowaków węgierskich, pod tytułem: „Sokół, czasopismo poświęcone zabawie, sztukom pięknym, naukom i literaturze” (*Sokół, casopis pre zabavu, krasno umenie, vedy a literaturu*). Z otrzymanych przez nas dwóch pierwszych tego pisma numerów (z 21 Stycznia i z 21 Lutego) przekonywamy się o starannej jego redakcji. Numera pomienione obejmują piękne utwory poetyczne, w tej liczbie początek i dalszy ciąg obrazu dramatycznego pod tytułem: *Ludsko komedia*, tudzież powieści, biografie znakomych mężów wraz z ich portretami, artykuły historyczne i inne naukowe, kronikę słowiańską, wiadomości rozmaite, moły i t. d. Liczne drzeworyty, oprócz portretów, o których wyżej mowa, wyobrażają rozmaite miejscowości, gmachy starożytne lub ich ruiny, typy ludowo-słowiańskie i t. d.

— *Narodni Listy* podają wiadomość, że portret litografowany zmarłego Hawliczka wyszedł w miasteczku amerykańskim St. Louis, w stanie Missuri, gdzie mieszka znaczna liczba czechów.

— *Glasnik Dalmatinski* donosi, że założona niedawno w mieście słoweńskim Mariborze czytelnia ludowa, obrała swym członkiem honorowym biskupa Strossmajera, który z tego powodu przesłał czytelnim pomenionej czytelnicy list, z dołączeniem don 200-u zł. reń: „Chcę się przyczynić do poparcia zamilowania do czytania książek, jaki się widzieć daje pomiędzy ukochanymi braćmi słoweńskimi

w Mariboru, którzy mianowali mnie członkiem honorowym swej czytelnicy, załączam kwotę 200 zł. reń, życzę jej instytucji powodzenia i błogosławieństwa bożego, bez którego nie może być postępu.”

— Zmarły artysta-rzeźbiarz czeski Józef Max wykonał niedługo przed swym zgonem piękny utwór, przedstawiający studenta czeskiego z czasów oblężenia Pragi przez Szwedów. Rzeźba ta ma być za pieniądze, ze składek pochodzących, kupioną i postawioną w jednym z gmachów publicznych praskich. Zabrano dotąd na ten cel 302 zł. reń; nie wiele zatem brakuje, gdyż rzeźba ta jest ceniona 400 zł. reń.

— Z końcem b. m. wychodzić zacznie w Pradze nowy tygodnik beletrystyczno-naukowy, pod tytułem: *Rodina Kronika, obrazkowe listy nedełni k zabave a poučení*. Redaktorem głównym tego czasopisma będzie p. Karol Wit Hof.

— Jak wiadomo Cesarsko-francuska komisja wystawy londyńskiej na wniosek swego przydującego księcia Napoleona, przeznaczyła 20,000 fr. na koszt podróży dla delegowanych robotników na wystawę Londyńską i zarazem wezwała radę miejską Paryża, aby wyznaczyła na ten sam cel podobną sumę. Tymczasem zaś zażądała od komisji robotniczej, aby ułożyła sposób, w jaki delegowani robotnicy mają być wybierani, i instrukcję ogólną dla delegowanych. Dzienniki paryżkie ogłaszają teraz pracę komisji robotniczej, której główne podstawy są następujące: Wybrać ma każda profesja oddzielnie, mając na uwadze, żeby z jednego warsztatu, z jednej pracowni nie wybrano więcej nad jednego delegowanego. Delegowani otrzymają bilet na przejazd tam i z powrotem, koszt utrzymania i wynagrodzenie za oddalenie się, tak żeby jego rodzina nie cierpiała z powodu jego niebytności w domu. Na delegowanych składają się następujące obowiązki: 1) Porównać wyroby francuskie z zagranicznymi, wskazując czy wyrób francuski jest wyższy, czy niższy od zagranicznego i wyszukać przyczyny tej wyższości lub niższości; 2) Powziąć wiadomości o pochodzeniu surowych materiałów, a szczególnie o koszie ich wyprodukowania i cenie sprzedanej na miejscu; 3) Wskazać co należałoby, według ich zdania, uczynić, żeby podtrzymać współzawodnictwo, lecz bez zmniejszenia płacy robotnika; 4) Wskazać nazwiska robotników, którzy wykonali najgodniejsze uwagi wyroby znajdujące się na wystawie; 5) Oprócz tego zwracać, o ile można najczęściej, odpowiednie warsztaty i pracownie, poznać sposoby używania narzędzi maszyn i sposoby fabrykacji. Delegowanych takich ma być, stosownie do zebranych już funduszy, wysłano dwustu; z dwustu zatem szczegółowych sprawozdań, komisja robotnicza ma następnie ułożyć ogólne sprawozdanie.

— W d. 17 marca nadeszła do Paryża telegraficzna wiadomość, że sławny twórca *Królowej Cypru i Żydówki* pełen uprzejmości sekretarz dożywotni akademii sztuk pięknych, Halévy, zakończył życie w Nicei. Dzienniki francuskie prawie bez wyjątku oddają słuszne pochwały tak zdolnościom jak i charakterowi tego mistrza. Jakób Eljasz Fromental Halévy, urodził się w Paryżu w 1799 r. „Należał on do tej rasy izraelskiej, powiada jeden z dzienników, którą tak upodobał sobie w ostatnich czasach genjusz muzyczny, i która nie sięgała dalej, wydała Meyerbeera i Mendelssohna.” Młody Halévy, pierwiastkowo pod nazwiskiem Levego, kształcił się w konserwatorium paryżkim pod przewodnictwem Cazorla, Bertona i Cherubini. Następnie kosztem rządu wysłany był do Włoch, i w pierwszej tej epoce napisał już kilka oper. Lecz dopiero *Żydówka* (w 1835 r.) zjednała mu europejską sławę. Z licznych jego oper na naszej scenie były przedstawiane oprócz *Żydówki*, *Błyskawica* (napisana w 1838 r.), *Dotknij Andory* (nap. w 1848 r.), *Burza* (nap. 1855 r.), i *Wioszcza Róż* (grana w 1855 r.). Akademii sztuk pięknych, wyjątkowo obrała go na swego dożywotniego sekretarza, a szczenym piórem napisane wspomnienia pośmiertne o Onslowie, Blouetcie, Davidzie d'Angers, miały mu wkrótce podobno zjednać krzesło w akademii francuskiej.

— Anglia przyglądała niedawno do swoich niezliczonych posiadłości w innych częściach świata krajów Whydah, znaną z rozwiniętością tam na wielką skalę handlu murzynami. Kraina ta jest częścią królestwa Dahomey, położonego w głębi zatoki Benijskiej; samo miasto, posunęte teokolwiek ku północy i zbudowane na wzgórzu, odległe jest o 3 mile od morza. Liczba mieszkańców krajiny Whydah dochodzi do 25,000 ludzi, którzy swój pomyślny byt winni jedynie zyskom, jakie udaje im się ciągnąć ze sprzedaży murzynów, będącą jedynym ich zatrudnieniem. Trudno sobie wyobrazić, mówi p. E. Bouet—Willamez, autor dziełka pod tytułem: *Handel murzynami*, jak przykre sprawia wrażenie, przebiegające ulice miasta, widok ponurych murów otaczających baraki, w których, czekając na przybycie okrętów, setkami zamkniętą nie nieszczęśliwie stworzenia, kładą im łańcuchy na nogi, a następnie, za pomocą rozpalonego żelaza, znaczą ich między łopatkami pierwszymi literami nazwiska ich posiadacza. Często bardzo, gdy nie prędko spodziewają się przybycia statku wojennego angielskiego do portu, handlujący murzynami przywiązują swoje ofiary do łodek i powierzają losy ich falam morskim, które mają doprowadzić ich do oczekiwanego statku; zwykle jednak łódki, a wraz z nimi i niewolnicy toną przed dojściem do zamierzonego celu.

Godne są uwagi w Whydah dawne fortece, zbudowane przez Francuzów, Anglików i Portugalczyków, które obecnie są własnością króla Dahomejskiego. Smutno jest pomyśleć, chociaż tak jest w istocie, że handel murzynami, przynoszący mieszkańcom tak znaczne korzyści, stoi na przeszkodzie rozwojowi się wszelkiego innego przemysłu; uprawa tylko drzewa oliwnego jest tam w dość kwitnącym stanie, do czego niemało przyczyniło się w ostatnich czasach zaprowadzenie w mieście domów komisowych angielskich i francuskich.

— Według raportu ogłoszonego o stanie rybołówstwa w Holandji za r. 1860 okazuje się, że liczba statków użytych do połowu śledzi w roku tym zmniejszyła się, bo liczone

ich tylko 92, kiedy w 1857 r. było ich 95, a w 1859 r. 97. Osady tych statków wynosiły 1500 ludzi, czyli średnio po 15 na każdym statku. Połow, jakkolwiek średni tylko, znaczniejszym był jak w latach poprzednich, a co ważniejsze, rybacy zadowolnieni byli z gatunku złowionych śledzi. Przywieziono do kraju w 1860 r. 27,230 beczek po 1,000 śledzi, kiedy w 1859 r. połów wynosił tylko 23,198 takich beczek, a w 1858 r. 16,940. Połow przyniósł w 1860 r. 1,191,179 fr. dochodu w ogóle, czyli średnio na każdy statek przypada po 12,249 fr.

STATYSTYKA.

KRÓLESTWO POLSKIE.

II. Śmiertelność.

(Dokończenie).

Wilgoć. Ogólnie przeważa to mniemanie, że powietrze wilgotne szkodliwsze jest dla życia aniżeli suche, tymczasem obliczenia doprowadzają do wypadków wprost temu przeciwnych, t. j. że przy równych zkad inąd okolicznościach, czas ciągły wilgotny mniejszą sprawia śmiertelność, aniżeli ciągła posucha; śmiertelność, w miesiącach więcej suchych ma się do śmiertelności w czasie wilgotniejszych: w Berlinie jak 100 do 92,3, w Paryżu „ 100 do 90,02.

Dla Berlina obliczenia okazały, że żaden stan powietrza nie jest tak szkodliwym, jak zimno suche, a żaden tak powściągującym śmiertelność, jak zimno wilgotne.

Obliczenia w Krakowie pokazały, że śmiertelność jest w prostym stosunku ze stopniem suchości powietrza, t. j. im powietrze bliższe jest zupełnego wysycenia, tem w ogóle większa jest śmiertelność; im więcej znajduje się pary w powietrzu, czyli im więcej w nim wilgoci, tem mniej bywa przypadków śmierci.

Biorąc średnio, śmiertelność przy mniejszej i większej wilgoci w powietrzu, wyrażają następujące stosunki:

u dorosłych 100:66,
u dzieci 100:94,
na ogół 100:80.

Jednak od powyższej zasady wyjęte są dzieci w lecie i jesieni, — wtedy bowiem stan wilgoci powietrza zupełnie przeciwnie na nie działa, to jest: niższy stopień nasycenia powietrza umniejsza, a wyższy stan wilgoci bezwzględnie powiększa między niemi śmiertelność.

W ogóle w Krakowie ze względu na wilgoć powietrza najprzejrzajniejszym dla życia jest lato, gdy w powietrzu jest dosyć wilgoci, a mimo to nasycenie jego jest stosunkowo mniejsze; najszkodliwsza jest zima, przy małej wilgoci bezwzględnej i stosunkowo większym nasyceniu powietrza.

Wiatry w ogólności powiększają śmiertelność między dorosłymi, nie tyle zaś ten wpływ widoczny jest u dzieci. Przy równych okolicznościach przejaśniejszy jest u nas dla życia wiatr zachodni, więcej zaś rozwija śmiertelność panujący wiatr wschodni.

Z kwestją śmiertelności łączy się kwestja ilości lekarzy i w ogóle wszelkich osób poświęcających się niesieniu pomocy w różnych gałęziach sztuki lekarskiej, tudzież odpowiedniość do tego zakładów.

W Królestwie Polskiem z końcem r. 1860 znajdowało się:

	Leka-	Felce-	Aku-	Sapi-	Ap-
w Gubernji	rzy	rów	szerek	tal	tek
Warszawskiej	132	300	131	20	75
Radomskiej	73	216	51	10	33
Lubelskiej	70	167	49	18	41
Płockiej	37	73	37	7	22
Augustowskiej	27	47	17	5	17
w mieś. Warszawie	136	161	306	8	31
w całym kraju	475	964	591	68	219

W tej liczbie znajduje się: lekarzy rządowych 237, wolno-praktyk. 238 felcezerów „ 135, „ 829 akuserek „ 128, „ 3

Oprócz wykazanych 68 szpitali, stojących pod zarządem Rady Głównej, Opiekunowej Zakładów dobroczynnych były w kraju jeszcze następujące szpitale, mające na celu opatrzenie pewnej jakiejś ludności, a do których nie rozciąga się opieka tejże Rady Głównej:

— w Dąbrowie stały lazaret górniczy rządowego,

— w Kaperze szpital dla dóbr Księstwa Łowickiego,

— tudzież szpitale utrzymywane kosztem właścicieli dóbr dla miejscowych chorych:

— w Garbowie, Kurozwękach, Sielcu, Staszowie, Stawiszynie, Sterdyni, Willanowie i Wiskitkach.

W Warszawie znajdowało się:

Lekarzy cywilnych: etatowych przy różnych władzach 20, honorowych 2, etatowych miejskich 9, szpitalnych etatowych przy różnych zakładach dobroczynnych 26, honorowych przy tychże zakładach 14, wolno-praktykujących 65, razem lekarzy cywilnych 136.

Lekarzy wojskowych: przy szpitalach stałych 44, przy różnych komendach 20, razem 64; ogółem lekarzy cywilnych i wojskowych 200.

Felcezerów: etatowych miasta 2, szpitalnych 22, wolno-praktykujących 137, razem 161.

Łb felcerskich 107.

Akuserek: etatowych miejskich 3, przy innych władzach rządowych 2, wolno-praktykujących 301, razem 306.

Dentystów: rządowych 2, wolno-praktykujących 4, osób mających prawo wyrabiania i sprzedaży sztucznych zębów 2.

Aptek: prywatnych 28, szpitalnych 3.

Składow materjałów aptecznych 3, kupców upoważnionych do sprzedaży farb szkodliwych zdrowiu ludzkiemu 12, fabryk wyrobów chemicznych 2.

Szpitali: 1. Dzieciątka Jezus, 2. S-o Ducha, 3. S-o Rocha, 4. Gminy ewangelicko-augsburskiej, 5. Izraelitów, 6. S-o Łazarza, 7. Oftalmiczny, 8

wypada 1 na 10,000 osób i na 5 mil kwadratów; uważając dla prowincji to jest dla całego kraju oprócz Warszawy, licząc prowincjonalnych lekarzy, wypada 1 na 13,000 osób i na 7 mil kwadratów; w Warszawie przyjmując jej ludność na 230,000, wypada 1 lekarz na 1,700 osób.

W Belgii lekarzy, chirurgów, akuszerów i urzędników zdrowia jest 1,915, a więc 1 na 2,230 ludności, a czterech na jedną milę kwadratową;

w Państwie Pruskim liczą: 358 okręgowych i 4327 wykwalifikowanych lekarzy, 996 chirurgów pierwszej i 643, chirurgów drugiej klasy, więc ogół leczących wynosi 6,324, a stąd 1 lekarz na 2,800 mieszkańców, a mniej jak na milę kwadratową, w samym Berlinie przypada 1 lekarz na 1,400 osób;

w Austrii: lekarzy 7,139, chirurgów 5,635, więc 1 lekarz na 4,800 głów i na 1,6 mil kw. a jeden chirurg na 6,100 mieszkańców i dwie mile.

Niedaleka jest chwila, od jakiej nowi nasi adepci powiększać zaczęli liczbę naszych lekarzy i uprawiać będą pole tak ważne dla społeczeństwa, a zarazem pełne trudów i niebezpieczeństw.

Na teraz kończymy na tem obecny artykuł. Wiemy, że praca ta nie odpowiada wartości przedmiotu, że nawet nie dotknęła wielu względów, mających z nim związek, to też następnie będziemy stopniowo dorzucać tu nowe dane i uwagi; a przeto głównym celem jej było nie ostateczne wyczerpanie przedmiotu, ale zwrócenie na niego uwagi ogółu, użytkowanie posiadanych materiałów i wywołanie dalszych na tej drodze objaśnień. Może więc posłuży ona głębszemu badaczowi za jakikolwiek materiał przy wszechstronnym rozbiórce tej kwestji, — może tak wykazane zastosowanie podań statystycznych przyczyni się do tylu już złożonych usiłowań o przełamanie owej niekiedy osób obojętności dla Statystyki i skłonienie ich do celnego udziału rzetelnych podań takowych. Nie wątpimy, że potrzeba badań statystycznych, a przedewszystkiem potrzeba posiadania głównej ich podstawy, to jest liczb dokładnych, coraz więcej i szybciej przynikać będzie ogół krajowi. Bo co to jest Statystyka, — czy ona jest tylko nagromadzeniem byle jakich liczb bez ładu i celu, — czy ostatecznym zadaniem jej jest tylko samo podanie choćby i najdokładniejszych danych, — a zresztą czy i jakie jest użycie badań statystycznych? Statystyka powinna podawać liczby dokładne, to potrzeba ułożyć w pewien systemat, porównać z sobą, zbadać w długiej kolei następstwa czasu, na zasadzie tego i kierując się zasadami Ekonomii politycznej, tudzież znajomością stanu innych krajów, zrobić analizę stanu kraju, pokazać rozwój lub chylenie się każdego z elementów budowy społecznej przyczyny tego, wpływ jednych elementów na drugie, wzajemne ich powiązanie i zależności. Badania takie wykazały wielkość i skuteczność darów przyrody, jakimi kraj jest uposażony; stan ludności, która gdy znajduje się w należytych warunkach, jest głównym bogactwem, potęgą kraju, oceną przyczyn jej wzrostu lub ubytku, jej fizyczną i umysłową zdolność do pracy, rezultaty prac, a zatem stan rolnictwa, przemysłu, handlu, owych środków, jakkolwiek materialnych, a jednak będących niezbędną podstawą do posuwania ludzkości na drodze rozwoju umysłowego i wzajemnie będących zarazem miarą tego rozwoju; pokazać środki przyczyniające się do rozwoju działalności narodowej, wysokość konsumpcji i t. d., zgłębiać badania takie przedstawiają budowę społeczną, wykazują, co zrobiono, co jeszcze do zrobienia pozostaje, i w jakim kierunku działalność należyce potrzeba. Z tego prowadząca, mąż stanu, zgłębia każdy myśliciel pozna co i jak jest w kraju, pozna dobre, które wspierać, rozwijać, pozna złe, które usuwać należy; każdy znajduje niemyślną podstawę i przewodnik do przedsięwzięcia w swoim zakresie środków dla pomnożenia pomyślności ogólnej, dla posuwania kraju na drodze postępu społecznego.

BIBLIOGRAFIJA FRANCUSKA

za miesiąc Luty 1862 r.

Lelut (membre de l'Institut). *Physiologie de la pensée; Recherche critique des rapports du corps à l'esprit*; Paris, Didier et Comp.; 2 vol. in 8-vo.

Sam tytuł dzieła wskazuje dokładnie jego cel. Autor starał się zbadać stosunek ciała do ducha, lecz nie, jaki wpływ może mieć ciało na duch i nawzajem jaki wpływ może mieć duch na ciało, co jako lekarz mógł poznać dokładnie, tylko pragnął odkryć właściwy stosunek pomiędzy ciałem i myślą, czy myśl jest płodem działania ciała, czy może naprzekąd wydziałać myśl, czy działanie pewnych przymiotów, zdolności ciała, bierze początek w pewnych zwojach nerwowych, czy też zwoje te służą do tworzenia myśli tylko jako organa, narzędzia, jako konieczne pośredniki, lecz nie jako przyczyna. Postawił on sobie zadanie:

jak i w jakich warunkach cielesnych czujemy i myślimy? Powołanie lekarza, a mianowicie lekarza w dziedzinie, ściśle studia filozoficzne i fizjologiczne, wywołały tę pracę. Autor w młodszym wieku miał nadzieję, zrobić wielkie odkrycie o organicznych warunkach myśli. Rozprawy jego początkowe (zamieszczone jako dodatek w końcu 2-go tomu) wskazują, że był pierwotnie zwolennikiem systemu Gall'a, lecz przeważnie tysiąca mózgow, przemierzanie równie liczby czaszek, idiołów, zabójców, zbrodniarzy i przestępców, doprowadziły go do innego przekonania, wyrażonego w rozprawie pod tytułem: „Formuley stosunku mózgu do myśli” (1842), w której oświadcza, że mózg nie wydziela myśli, że łączenie myśli z wydzieleniem jest łącznie sprzecznym pojęciem, sprzeciwiając się wszelkim spostrzeżeniom i rozumowaniom, i że nie podobna przypuścić, aby kiedykolwiek można stanowczo, w sposób dawałoby, oznaczyć stosunek mózgu z wyższem działaniem myśli.

Dzielo obecne jest tylko szczegółowym rozwinięciem tej rozprawy; wskazawszy w nim trudność zadania, autor przechodzi następnie do szczegółowego badania działania mózgu, porównując je z działaniem myśli, pamiętności, instynktu, sądu, pamięci, wyobraźni i dochodzi do ostatecznego wniosku, że znajomość nawet najdokładniejsza organizmu, nie potrafi wydomaćzyć działania ducha; jest to rezultat ujemny, lecz oznaczający czegoś nauka nie może osiągnąć, a zatem jej granice, ma ważne znaczenie. Stylowi autora można zarzucić, że za mało jest potężny, nadto potoczny, urwany, przeplatany żartobliwymi uwagami, zbyt przypomnianiem rozmów potocznych. Zawsze jednak dzieło to, jest owocem sumiennych i ścisłych poszukiwań i badań, nie tylko fizjologicznych, ale i filozoficznych.

A. E. Cherbuliez. *Précis de la science économique et de ses principales applications*; Paris, Guillaumin; 2 vol. in 8-vo.

Celem tego dzieła, jest oświecić ekonomję polityczną od wszystkich co jest jej obce, wyłożyć jej zasady, prawa i ścisłe skutki. Nauka żeby rzeczywiście mogła postępować, powinna zamknąć się ściśle w właściwych sobie granicach. Mieszanie do ekonomji politycznej, moralności i polityki, szczególnie jeszcze w celach politycznej opozycji, jakie spotykamy szczególnie w szkole francuskiej, opóźniło jej postęp. W skutku niejakiej sprzeczności praw moralności i polityki i polityki z prawami ekonomji, powstał zamęt, który tamował rozwój tej ostatniej. Dla tego p. Cherbuliez oznacza ściśle jej granice i bada zasady i skutki ekonomiczne, nie wdając się w roztrząsanie stosunków ich względem polityki i moralności, jako obcych tej nauce. Prawa tworzenia się i rozdziału bogactw, są stałe, niezależne od woli człowieka, lecz nie są bezwzględne; obowiązkiem ekonomisty zaś jest objaśnienie jedynie teorii. Streszczenie wcale nie odejmuje temu dziełu jasności, głównie dla tego, że niepotrzebnie nie wdaje się w kwestje uboczne. Jedynym celem dzieła, jest dokładne objaśnienie z mechanizmem ekonomicznym. Bogactwo, będące wynikiem pracy człowieka, tworzy się, gromadzi i rozdziela według stałych praw, pomimo wszelkich przeszkód. Rozwija się ono w społeczeństwie którego rejonie pozwalają mnożyć i doskonalić środki produkcji i cyrkulacji. Bezpieczeństwo, praca, zamiana, współzawodnictwo i swobodny handel, oto są główne działy, tak dzielnie przyczyniające się do pomyślności ogółu. W teorii, systemat ten przedstawia harmonijną całość, lecz w zastosowaniu napotyka wielkie trudności, dla tego, że zadanie wika się innymi zasadami, niemniej ważnymi dla organizmu społecznego, i interesu ekonomicznego nie muszą ustępować z placu przed ważniejszymi interesami moralnymi i politycznymi. Autor uznając to, uważa za konieczne dokładne zbadanie teorii, która objaśni znaczenie skutków praktycznych. Według niego, zadaniem ekonomisty jest rzucić światło na szereg faktów, dotyczących tworzenia się, krążenia i rozdziału bogactw, nie wdając się we względy prawodawcze i administracyjne. Dzieło p. Cherbulieza, nie tylko przedstawia doskonale obraz obecnego stanu nauki, ale podaje także nowe rozwiązania najtrudniejszych zadań i łączy wykwintną formę z głęboką znajomością rzeczy.

L. Vitet. *Essais historiques et littéraires*; Paris, Michel Lévy; 1 vol. in 18-mo.

Zbiór ten rozpoczyna piękne i sumienne studium nad pieśnią Rolanda. Rewolucja angielska, czasy konwencji, przyłączenie Lotaryngji do Francji, są przedmiotem dalszych rozpraw, w których p. Vitet okazuje pewność i wzniosłość krytyki, cechującą go tak na polu historycznym jak i w dziedzinie piśmiennictwa. Pozostawiając na boku nierozwiązane kwestje czy Roland rzeczywiście istniał, czyli też wyobraża tylko uosobienie waleczności bohaterów z czasów Karola Wielkiego, uosobienie będące utworem jednego z średnio-wiecznych poetów, zajmując się ocenieniem

pieśni Rolanda, czyli opisu bitwy pod Roncevaux, pod względem historycznym i literackim. Na rewolucję angielską, autor, opierając się na nieznanym przedtem źródle, zapatrzył się z zupełnie nowego stanowiska. W trzeciej rozprawie usiłuje wskazać znaczenie polityczne konwencji, a szczególnie stroniectwa Żyrondystów. Czwarte bardzo ciekawe studium dotyczy przyłączenia Lotaryngji do Francji, i wskazuje potęgę absorbującego geniuszu francuskiego, który tak przedko zjednoczył z nią nie tylko Lotaryngję, lecz i mniej mające z nią wspólność Alzację i Frankonję. Z pomiędzy dzieł literackich, zawierających się w tym zbiorze, zasługuje na uwagę mowa, jaką miał autor w odpowiedzi na mowę pana Laprade o Alfredzie de Musset. P. Vitet poświęca autowi Rolli i Nocy słowa pełne sympatii, a uczucie przenikające krytykę, nadaje jej jeszcze większą powagę.

Mémoires de Garat, avec une préface par E. Maron; Paris, Poulet-Malassus; 1 vol. in 12-mo.

Garat do 1789 zajmował się pracami literackimi i wykładem w Athenium, i dopiero rewolucja powołała go na pole polityczne. Wybrany na deputowanego do stanów jenerałych, zajął miejsce pomiędzy stronnictwami środków rewolucyjnych, raczej w skutku teorii filozoficznych, których doniosłości praktycznej nie pojmował, niż w skutku namietności politycznych, których śladów nie napotykał w jego dziełach, a mianowicie w mowach napisanych pięknym stylem, pełnych wzniosłych poglądów, poczytych uczuć, w których to mowach znać bardziej literata niż deputowanego. Garatowi brak było energii; nie miał on odwagi potępić głośno zamordowania Foulona, Flesselles'a, Berthiera, a ta pierwsza słabość tomacy, dla czego przyjął i piastował urząd ministra sprawiedliwości aż do Sierpnia 1793, pomimo oburzenia, jakie na nim sprawiły wybrki i nadużycia rewolucyjne. Wahał się jego postępowanie poddać go w podejrzenie obu stronnictwom, i każde z nich po kolei chciało go oddać pod sąd; dla usprawiedliwienia się, po 9 terminach napisał wydane teraz *Pamiętniki*. Znajdujemy w nich ciekawy pogląd na ludzi i wypadki epoki. Były minister miał możność dokładnego poznania szczegółów, dotyczących i spisków i kłopotów stronnictw. Chociaż przedewszystkiem zajmując go głównie własna obrona, przedstawia siebie dosyć szczerze i ma odwagę przyznać się do błędów, pochodzących po większej części z fałszywego pojęcia, w jakim go stawali skłonności, instynkt, uczucia moralne, zostające w sprzeczności z jego zasadami teoretycznymi. Nie raz w oczach Robespierrea uchodził za zdradę, ponieważ usiłował koniecznie ograniczyć liczbę ofiar. Ta walka pomiędzy skłonnościami serca, a nieubłagana lością wypadków nadzwyczaj jest pouczająca. Pamiętniki Garata zawierają ustepy pełne wzniosłej wymowy i talent autora wyraźnie się w nich przedstawia niż w innych jego pismach, odznaczając się szczególną doskonałą narysowaniem portretami i przenikliwością w spostrzeżeniach.

J. Michelet. *Louis XIV et le duc de Bourgogne*; Paris, Chamerot; 1 vol. in 8-vo.

Jest to czternasty tom zajmującego, gorącego napisanego dzieła, które wywołało i żywe współczucie i jeszcze żywszą krytykę. W tomie tym kończy się siedmiesiąt dwuletnie, najdłuższe nie tylko we Francji, lecz w całej Europie panowanie Ludwika XIV, będącego pomnikiem wzorem panowania monarchicznego. Niektórzy bowiem następni monarchowie naśladowali Ludwika XIV we wszystkim, tak w jego zaletach, jak i w przywarach. Naśladowano jego dwór, administrację, błędy, a p. Michelet utrzymuje, że nawet terroryzm z 1793 r. i prawa o podejrzeniach, wzięły początek z tradycji po tym monarsze, której przypisać należy odwołanie edyktu Nantejskiego. W tomie tym znajdują się ciekawe szczegóły, dotyczące upadku Louvoisa i Saint-Cyra. Co do wypadków politycznych, zawiera on bitwę pod Neerwinde, pokój Rywicki, wojnę o następstwo tronu hiszpańskiego, bitwę pod Malplaquet, będące szczegółami drugiej połowy panowania tego monarchy.

A. Esquiros. *L'Angleterre et la vie anglaise*; Paris, Jung-Treutzel; 1 vol. in 12-mo. — A. de Bernard. *Les stations d'un touriste*; Paris, Jung-Treutzel; 1 vol. in 12-mo.

P. Esquiros, rzadką u Francuzów okazując skłonność i uwielbienie dla Anglii, co nawet przypisał duchowi stronnictwu, dla tego, że opinję jego przychylną są instytucjom konstytucyjnym. Chociaż może zbyt pochlebnie wyraża się o Anglii, zawsze jednak uważa ją za celującą dobru spozostęgać. Daje on dokładne pojęcie o życiu angielskim, opisując go różnorodnie; widać, że go starannie i szczerze badał, co czyni jego dzieło bardzo ciekawem. Tom ten wydana zajmują się: solą wprowadzaną do Anglii, rzemiosłami londyńskimi, szkołami wojskowymi, arsenałem w Woolwich, wojskiem i ochotnikami. Z wielkim talentem przedstawiony jest oryginalny charakter ludu angielskiego, jego duch dodatni, wpływ, jaki na niego wy-

wierają pojęcia religijne i moralne. Rozdział o arsenał w Woolwich, bardzo jest zajmujący. Autor, wskazując wady organizacji wojkowej, oddaje armii wielkie pochwały, lecz największe jego uwielbienie wzbudza nowa instytucja ochotników, która pomimo mniemania, że jest nieodpowiednią duchowi angielskiemu, rozwinięła się z taką nadzwyczajną szybkością, wskazując dostatecznie siłę angielskiego patriotyzmu.

Stajami turysty są brzegi Renu, Frankfurt, Chamounix i Wielki Bernard. Autor nie wdaje się w archeologiczne i malownicze opisy; podróż służy mu tylko do ramy do umieszczenia drobnych powiastek, anegdot, opisów obyczajowych. Wyobraźnia jego, jako powieściopisarsza, chwytła wszystko i korzysta z najmniejszego wypadku, na który kto inny nie zwróciłby może uwagi. W ogóle są to szkice, często niedokończone lecz zawsze pełne powabu. Postacie wprowadzone na widownię, są żywe i oryginalne; lecz zaledwo się ukazały, zaraz znikają, ustępując miejsca innemu, jak w latarni czaroksięskiej; usposobienie turysty do ciągłych podróży, nigdzie nie daje mu się zatrzymać, a każda stacja dostarcza barw do nowych obrazów, nie mających żadnego związku z poprzednimi.

A. Joanne. *Itinéraire descriptif et historique de la Suisse, du Jura française, du Mont-Blanc, du Mont-Rose; 3-me édition entièrement refondue, contenant 10 cartes, 5 plans de ville, 10 vues et 7 panoramas*; Paris, Hachette et Comp.; 1 vol. in 12-mo. — J. du Pays. *Itinéraire descriptif, historique et artistique de la Hollande; avec 2 cartes et 6 plans*; Paris, Hachette et Comp.; 1 vol. in 12-mo.

Zbiór przewodników podróży, wydawanych nakładem księgarni p. Hachette i Komp., ma wielką wyzyskę nad dawniejszymi podobnymi dziełami, z powodu ścisłości danych historycznych i statystycznych, które nadają tym przewodnikom wartość naukową. Praca p. Joanne, jest sumienna, napisana z talentem, bez żadnych uprzedzeń, oparta na własnych kilkakrotnie pieszo odbytych podróżach. W części historycznej autor umiał zrobić dobry wybór, biorąc za główną podstawę nie ulegające wątpliwości dokumenta. Nowe to wydanie, jest daleko obszerniejsze od poprzednich i zawiera wiele ciekawych dodatków.

P. Pays umiał bardzo zajmująco opisać Holandję, ten kraj tak różny od innych krajów w Europie, gdzie piękności natury ustępują miejsca cuniam dokonany pracą ludzką. Oprócz wspaniałego widoku morza i ciępiłych usiłowań, w celu wyrwania z pod władzy tego strasznego nieprzyjaciela, znacznego obszaru ziemi, podróżnik nie znajduje zajmujących widoków natury, lecz za to budzą ciekawość, wspomnienia historyczne, pomniki sztuki i obyczaje mieszkańców. Przewodnik ten poprzedzony jest streszczonym poglądem geograficzno-historycznym na kraj ten, oraz obszerną rozprawą o malarzach holenderskich i chronologiczną listą mistrzów. I w całym też przewodniku obok wiadomości statystycznych, główne miejsce zajmuje historia rozmaitych miejscowości i sztuki pięknej. Takie przewodniki uczą jak należy podróżować z korzyścią, rozwijają zamiłowanie do badań i ducha spozostęgać.

Eugène Rambert. *Cornéille, Racine et Molière*; Lausanne, A. Delafontaine et Paris, Garnier; 1 vol. in 8-vo.

Pod tym tytułem p. Rambert, profesor szkoły politechnicznej w Zurichu, streszcza dwa kursa o poezji francuskiej z XVII wieku. Szlachetna myśl cełuje to dzieło. Doskonale zajmując stanowisko dla zwalczania błędnych wyobrażeń, panujących w Niemczech o wielkich poetach, którzy stworzyli *Cynne, Andromakę, Mizantropę*, autor przedsięwziął zbadać ich arcydzieła w duchu swobodnego roztrząsania, najbardziej odpowiednim dla zwalczania ducha niemieckiego i wprowadzenia go w nowy dla niego świat. Autor w przedmowie skromnie przecząca swe dzieło, głównie dla osób wykładających literaturę francuską w zakładach naukowych francuskiej i niemieckiej Szwajcarii, lecz z przyjemnością odczyta go oeni każdy umysł wolny od przesądów szkolnych, przy badaniu arcydzieł literatury. (d. n.)

TEATR W WARSZAWIE.

Teatr Rozmaitości. — Dziś w poniedziałek dnia 24 Marca, komedia w 4-ach aktach, **Falszywy wielki ton**, odegrana przez pp. **Chomankowskiego, Świeżewskiego, Rakiewiczową, Palutkę, Bodurkiewicza, Chomankowskiego, Doepiera, Rembeckiego, Chmielewicz, Damsgo, Jedrzejewskiego**. Pozem nastąpi komedia w 1 akcie, z francuskiego: **Stary Jęgonosć**, odegrana przez pp. **Zółkowskiego, Świergołkę, Świeżewskiego**.

Cena miejsc.

rsr.	k. na	rsr.	k. na
Łoża 1 piętra 4 bil.	3 60 10	Krzesło w nast. rz.	60 20/
Łoża 2 piętra 4 bil.	2 70 10	Parter	45 20/
Krzesła w 4 pier. rz.	10 20/	Galerja	20
Krzesło w 4 dru. rz.	7 50 20/	Paradyż	15

Zacznie się o godzinie 7.

1500 pod Nr. 4 c. e. rs. 1500 pod Nr. 15 działu IV, toczą się postępowania spadkowe, które oglądając, wzywa osoby interesowane, ażeby się z prawami swemi w dniu 14 (26) Czerwca 1862 r. jako terminie do regulacji wyznaczonym, w Kancelarii hipotecznej pod prekluzją zgłosili.

Płock d. 2 (14) Grudnia 1861 r.

Stanisław Tyrchowski.

(N. D. 1522) **Pisarz Kancelarii Ziemiańskiej i Guberni Augustowskiej Wydziału II.**

Po zasiedl. śmierci:

1. Emmy w. Keizerling wierzycielki sum na do-brach Gielgudyski niszce.

2. Joanny Krawczyńskiej wierzycielki sumy złp. 7000 na dobrach Motule, w Guberni Augustowskiej ułokowanych, otworzył się spadek do regulacji których wyznacza się termin na dzień 18 (30) Czerwca 1862 r. przed podpisaniem Pisarzem w Suwałkach.

Suwałki d. 1 (13) Grudnia 1861 r.

Brzozowski.

(N. D. 1423) **Pisarz Sądu Pokoju Okręgu Sieradzkiego**

Z powodu następującej śmierci starożakonnego

Lewka Fuksa i Hany z Słomowiczów Fuks małżonków współwłaścicieli nieruchomości pod Nr. dawniej 158 a teraz 30 w mieście Szczercowie syntuowanej, niemniej Herzlika Fuksa właściciela schody na tejże nieruchomości otworzył się spadek do regulacji którego wyznacza się termin prekluzyjny na dzień 15 (15) Lipca 1861 r. przedem pisa-rzem Sądu odbyć mający.

Sieradz d. 2 (14) Grudnia 1861 r.

Asesor Kolegiálny, Mizger,

(2)

(N. D. 1549) Po Mikołaju Winnickim Adjun-kcie Archiwum Komisji Rządowej Sprawiedli-wości na dniu 9 Września 1859 r. w Warszawie zmarłym, otworzył się spadek, do którego na-leży gotowizna w ilości rs. 60 kop. 20/2, a czę-ścią w kasie Skarbowej znajdującą się, a czę-ścią w depozycie Banku Polskiego złożoną. Gdy spadku tego dotąd nikt nie objął, dla tego wzywam wszystkich interesowanych, ażeby z prawami jakie do niego mieć mogą, zgłosili się w ciągu sześciu miesięcy od daty pierwszego ogłoszenia tego ogłoszenia, gdyż po bezsku-tecznym upływie powyższego terminu, wniesio-nem będzie przed Trybunał w Warszawie żąda-nie o wprowadzenie Skarbu w posiadanie spa-dku po Winnickim jako bezdziedzicznego.

Łódź d. 30 Czerwca 1861 r.

Józef Radowski, Z. Ob. Pr.

DONIESIENIE.

W Wielkim Teatrze dnia 27 Marca dane będzie widowisko sceniczne złożone z pieśniów i tańców, wykonane przez uczniów i uczennice szkół śpiewu i tańca, przy Teatrach tutejszych istniejących, w którym, w śpiewach (w 4ch częściach) wezmą udział pp. **Stankiewiczówna, Bergrin, Kwiecińska, Sochaczewska, Grabowska, Kozieradzka, Cie-skiński, Zofia Podlewska, Prochazka, Filborn, Bronisława Rybicka, Micińska, Maria Podlewska, Boguszeńska, Suszyński, Pawłowski i inni**; a w Di-wertissement tancerzkiem układu Romana Turczy-nowicza, pp. **Cholewicka, Zarembo, Zofia Piotrowska, Władysława Królikowska, Józefa Kluger, Buczyńska, Przedpełski, Grodzicki i Corps de ballet**.

KURS GIEŁDY WARSZAWSKIEJ.

z dnia 22 marca.

Monety.	rsr.	kop.	rsr.	kop.
Pół-Imperjały Rosyjskie.	—	—	5	81
Dukaty Holenderskie nowe ważne.	—	—	—	—
Pruski Kurant . . . za 100 Tal.	—	—	—	—
Papiery.				
Oblię Skar. za 100 rs. (oprócz kuponu)	92	59	—	—
Bilety Skarbu Królestwa Pol-skiego	—	—	—	—
Listy Zast. III-go Okresu serya 1 i 2 (oprócz kuponu) za 15 rs.	15	9	—	—
Akcie Głównego Towarzystwa Rosyjskiego dróg żelaznych.	—	—	—	—
Oblię wspólki Żegligrj Parowej w Królestwie Pols. po rs. 750.	—	—	—	—
Akcie Drog Żelaznej Warsza-wsko-Bydgoskiej po rs. 100 . .	85	—	—	—
dito 500	82	75	—	—
Akcie Drogi Żel. Warsz.-Wied.	—	—	65	75
Wzle.				
Berlin . . . . . 100 Tal.	2 M.	106	50	106 27 1/2
" . . . . . 100 Tal.	k. t.	—	—	—
Gdańsk . . . . . 100 Tal.	2 M.	—	—	—
" . . . . . 100 Tal.	k. t.	—	—	—
Hamburg . . . . . 300 Bmk.	2 M.	161	10	160 80
London . . . . . 1 Ft. St.	3 M.	7	20	—
Moskwa . . . . . 100 Rs.	1 M.	99	—	—
Petersburg . . . . . 100 Rs.	1 M.	99	25	—
" . . . . . 100 Rs.	k. t.	—	—	—
" . . . . . 300 Fr.	2 M.	85	65	85 50
" . . . . . 300 Fr.	1 M.	—	—	—
Wiedeń . . . . . 150 Zlr.	2 M.	78	75	78 30

Wartość kuponu bieżącego od oblię Skarb. rs. 1 k. 91 1/2

„ „ od Listów Zastawn. III-go Okresu k. 15

KURSA TELEGRAFICZNE.

z Berlina z dnia 22 marca.

sta	plac.
sta Pożyczka Rosyjska	84 1/4
Sta	97 3/4
Obligacje Skarbowe 4 1/2%	80 1/2
Listy zastawn. 4 1/2%	81 1/2
Bilety Banku Polskiego	81 1/2
Wzleś na Warszawę	84 1/2
" Petersburg 3 tygodniowy	93
" London 3 miesięczny	82 1/2
" Paryż 2	79 3/4
" Hamburg 2	150 3/4
" Wiedeń 2	78
Żyto na targu	49 1/2
" na dostawę późniejszą	49 1/4
z Paryża.	
Renta 3 1/2%	70
Akcie kredytu rachomego	770

DROGI ŻELAZNE.

Pociągi Osobowe na Drogiach Żelaznych: War-szawsko-Wiedeńskiej i Warszawsko-Bydgoskiej kursują codziennie w następującym porządku mianowicie:

1. Z Warszawy: A) pociąg (sznelleng) wychodzi o godz. 6 z rana i przychodzi tegoż dnia do stacji Granica o godz. 1 m. 51 a do Sosnowców o godz. 2 po południu. Pociąg ten idzie dalej tegoż dnia z Granicy do Szczakow o godz. 2 min 30, a z Sosnowców do Katowic o godz. 3 po południu.
- B) Osobowy wychodzi o godz. 10 m. 45 przed południem i przychodzi tegoż dnia do Kutna o godz. 3 m. 15 po południu; do Granicy o godz. 9, a do Sosnowców o godz. 8 m. 45 wieczorem. Na drugi dzień pociąg ten idzie dalej z granicy do Szczakow o godz. 7 m. 30; a z Sosnowców do Katowic o godz. 5 m. 30 z rana.
- C) Osobowo-towarowy, wychodzi o godz. 5 po południu i dochodzi tylko do Łowicza o godz. 9 m. 15 wieczorem.
2. Do Warszawy: A) pociąg (sznelleng) wychodzi ze stacji Granica o godz. 12 m. 55; z Sosnowców o godz. 2 po południu; a z Łowicza o godz. 7 m. 15 z wieczora. Staje tegoż dnia w Warszawie o godz. 10 wieczorem.
- B) Osobowy: wychodzi z Granicy o godz. 6 m. 30. Z Sosnowców o godz. 6 m. 45 z rana. Z Kutna zaś o godz. 12 m. 15 w południe i tegoż dnia staje w Warszawie o godz. 5 po południu.
- C) Osobowo-towarowy: wychodzi tylko z Łowicza o godz. 6 m. 45 z rana i staje tegoż dnia w Warszawie o godz. 10 m. 45 przed południem.

OBWIESZCZENIA SĄDOWE I ADMINISTRACYJNE.

UWADOMIENIA.

(N. D. 1077) **Sąd Kryminalny Gubernii Warszawskiej w Warszawie**

Stosownie do Najwyższego Ukazu z dnia 25 Kwietnia (7 Maja) 1850 r. dla Królestwa Polskiego wydany, oraz postanowienia Rady Administracji starożakonnego Herza Wendberga b. Komisarza Rządu w Ameryce, samowolnie bez pozwolenia roku jednego od daty umieszczenia po raz trzeci powrócił do Królestwa Polskiego i czy to przez Władzę Policyjną, czyli też osobiście o powrocie swoim Sąd Kryminalny zawiadomil, lub w tymże przeciągu czasu usprawiedliwienie powodów nie-wrocenia dotąd do kraju na pierwotne Władz tu-tejszych przez Gazety wezwania, Sądowi Kry-minalnemu nadesłał.

Ostrzegając go pryncypem Sąd Kryminalny, iż w-zi-anie nieuległości i niezaśrodkowania niniejsze-mu wezwaniu, zagrożone, to jest skazany zosta-nie na pozbawienie wszelkich praw i bezprowotne

z obrębu Cesarstwa i Królestwa wygnanie: wra-zie zaś samowolnego następnego po uprawnieniu wy-nosić się zapaszącego przeciw niemu wyroku po-wrotu do Królest

